

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід

МАТЕРІАЛИ

IX Міжнародної науково-практичної конференції

14-16 травня 2026 року

Суми 2026

ЗМІСТ

«АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ДОСЛІДНИКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД» – 2026

РОЗДІЛ 1 ЦІННОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ І ДОБРОЧЕСНОСТІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Олена СЕМЕНОГ Розвиток українських студій за кордоном як чинник формування академічної культури дослідника	12
Yan KAPRANOV From Grant to Academic Ecosystem: The Culture of International Partnership	14
Аліна СБРУСВА Формування нової культури докторської освіти в умовах геополітичних і технологічних викликів: європейський досвід та українські перспективи	17
Алла КУЛІЧЕНКО-ЧУГІНА Інституціоналізація академічної культури у системі вищої освіти США	19
Ольга БІЛИЧЕНКО Академічна етика в умовах міжкультурної взаємодії: досвід України та країн Європейського Союзу	22
Олена ГЛАМАЗДІНА Сутність академічної доброчесності: принципи, норми та відповідальність ...	25
Вероніка КОЛОМІЄЦЬ Правове регулювання академічної доброчесності в контексті євроінтеграції системи вищої освіти України	29
Наталія ГОРАК Академічна доброчесність як основа розвитку інноваційного освітнього середовища спеціального закладу освіти	32
Валерія ШЕВЧЕНКО Академічна культура як основа сучасної освітньої парадигми в умовах глобалізації	35
Юлія ПЕТРУШЕНКО Академічна доброчесність як ключова цінність освітнього середовища в умовах глобальних викликів	38
Микола ЗЕЛЕНЮК Академічна доброчесність: нові виклики сьогодення	41
Анна МАКУХА Академічна доброчесність як базова цінність науки в умовах глобальних криз.	45
Дмитро ТВЕРЕЗОВСЬКИЙ Історичний розвиток і трансформація принципів академічної доброчесності ...	48

передбачає участь кількох акторів і підвищену інституційну відповідальність. Університет у цій системі виступає не лише освітньою установою, а й медіатором між науковою спільнотою, державою та суспільством.

Українська система докторської освіти в останні роки зазнала суттєвих реформ, спрямованих на інтеграцію до Європейського простору вищої освіти. Зокрема, було запроваджено освітньо-наукові програми PhD, розширено нормативне поле академічної свободи та підвищено увагу до якості підготовки здобувачів. Водночас порівняльний аналіз свідчить, що український контекст характеризується певною асиметрією щодо європейського.

В умовах сучасних викликів для України особливого значення набуває не лише запозичення європейських моделей, а й їх адаптація до національного контексту. Формування нової культури докторської освіти потребує розвитку інституційних механізмів підтримки докторантів, удосконалення системи супервізії, посилення ролі університету як гаранта академічної свободи та впровадження практик відповідального використання цифрових технологій у наукових дослідженнях.

Отже, нова культура докторської освіти формується як результат складної взаємодії глобальних і локальних чинників. Європейський досвід демонструє перехід від традиційної моделі автономії до моделі відповідальної, рефлексивної та інституційно підтриманої дослідницької діяльності. Для України ключовим завданням є не лише формальне впровадження цих підходів, а й їх глибока інституційна та культурна інтеріоризація, що забезпечить підготовку конкурентоспроможних дослідників та інтеграцію національної науки у світовий науковий простір.

Список використаних джерел

1. European University Association. 2025 Survey – Report II. Policies in doctoral education: navigating geopolitical change and technological acceleration while advancing Europe’s society and competitiveness. By Simon Marti and Ana-Maria Peneoasu, 2026. 56 p. URL: ua-cde.org/downloads/publications/cde-doctoral-education-survey-part-2-fin-online.pdf

Алла КУЛІЧЕНКО-ЧУГІНА,
професор, доктор педагогічних наук,
Запорізький державний
медико-фармацевтичний університет,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ВИЩІЙ ОСВІТІ США

У тезах розглянуто академічну культуру як багаторівневу та динамічну систему, що формується під впливом глобальних і внутрішніх освітніх процесів. Проаналізовано підходи до її розуміння та роль у повсякденних практиках

університетського середовища. Особливу увагу приділено інституціоналізації академічної культури у вищій освіті США через навчальні курси та модулі.

Ключові слова: академічна культура; вища освіта; освітнє середовище; США

The abstract examines academic culture as a multi-level and dynamic system shaped by global and internal educational processes. Approaches to its understanding and its role in everyday practices within the university environment are analyzed. Particular attention is paid to the institutionalization of academic culture in U.S. higher education through courses and modules.

Keywords: academic culture; higher education; educational environment; USA

У ХХІ ст. академічна культура постає не як статична сукупність норм, а як відкрита система смислів, цінностей і практик, що безперервно конструюється у взаємодії різних акторів освітнього простору. Вона формується під впливом як глобальних трансформацій, так і внутрішніх інституційних динамік, включно з організаційними реформами та прихованими механізмами відтворення домінуючих моделей поведінки. У такому вимірі академічна культура є багаторівневим феноменом, у якому поєднуються структурні умови функціонування університетів і повсякденні практики їхніх учасників.

Л. Педраха-Рехас (L. Pedraja-Rejas) зі співавторами виокремлює на основі чотирьох підходів, до яких належать вплив змін у політичній економії, виклики міжнародного обміну студентами та науковцями, приховані упередження в домінуючій академічній культурі, а також процеси організаційних реформ, дві фундаментальні ідеї про академічну культуру:

- академічна культура може мати соціально сприятливий або обмежувальний характер залежно від того, чи поділяють її складові її засади;
- академічна культура має системний характер, що виходить за межі її інтерпретації однією чи кількома групами в університетах [1].

У руслі конкретизації такого системного бачення академічної культури на рівні її повсякденного функціонування Дж. Брік (J. Brick) з колегами зазначає, що «академічна культура стосується ставлень, цінностей і способів поведінки, які поділяють люди, що працюють або навчаються в університетах; наприклад, викладачі, дослідники та студенти» [2].

З огляду на це доцільно розглядати академічну культуру як цілісну систему, у якій взаємодіють макрорівневі чинники та мікрорівневі практики, що й зумовлює її вплив на освітній процес. У цьому контексті особливої актуальності набуває розгляд академічної культури не лише як аналітичної категорії, а й як цілеспрямовано сформованої складової освітнього середовища, що інтегрується у зміст навчання. Саме такий підхід простежується у практиці закладів вищої освіти США, де академічна культура дедалі частіше осмислюється як навчальна дисципліна або міждисциплінарний модуль, спрямований на формування у студентів відповідних ціннісних орієнтацій, норм академічної доброчесності та моделей поведінки.

У межах американської вищої освіти академічна культура інституціоналізується через спеціальні курси, орієнтаційні програми та

інтегровані навчальні компоненти, що супроводжують студентів на різних етапах їхнього академічного шляху. Така дисципліна зазвичай охоплює питання академічної доброчесності, етики наукової діяльності, критичного мислення, академічного письма, взаємодії в науковій спільноті та дотримання норм інтелектуальної власності.

Так, згідно з Академічним каталогом Університету де Пола (DePaul University) (Чикаго, Іллінойс), у межах загального курсу «Письмо, риторика та дискурс» (Writing Rhetoric and Discourse), курс 111 «Перехід до Університету де Пола» (Transition DePaul) спрямований на ознайомлення іноземних студентів з академічною культурою США. Зазначимо, що цей курс спрямований на підготовку нових іноземних студентів, яких переведено до Університету де Пола. Він виконує функцію вступу до системи академічної підтримки та освітніх можливостей, доступних в університеті, а також ознайомлює з нормами академічної культури США і містом Чикаго як освітнім та культурним ресурсом.

Тематика курсу охоплює:

- відмінності у підходах до викладання та навчання;
- формування й підтримання ефективних взаємин між студентами та викладачами;
- вироблення успішних стратегій навчальної діяльності;
- осмислення взаємозв'язку між ліберальною та професійною освітою в американській культурі.

У межах курсу студенти виконують обов'язкові читання за тематикою занять, ведуть рефлексивний щоденник, а також беруть участь у дискусіях і презентаціях [3].

У програмах академічної підготовки (EAP/Academic Skills) закладів вищої освіти США важливе місце посідає модуль «Розуміння академічної культури» (Understanding Academic Culture) Техаського університету (Остін, штат Техас). Його зміст спрямований на формування у студентів розуміння специфіки американського академічного середовища та норм його функціонування як системи цінностей, практик і поведінкових моделей.

Модуль охоплює три ключові виміри академічної культури:

1. Норми участі в аудиторній взаємодії (classroom participation norms)

Студенти ознайомлюються з правилами активної участі в освітньому процесі, зокрема:

- необхідністю аргументованого висловлення думки під час дискусій;
- очікуваннями щодо підготовки до занять;
- формами взаємодії «студент-студент» та «студент-викладач» в аудиторії.

2. Академічна поведінка (academic behavior).

Розглядаються базові норми академічної етики та поведінки, зокрема:

- відповідальність за власне навчання;
- дотримання академічної доброчесності;
- правильне використання навчальних матеріалів та джерел;
- розуміння правил університетської комунікації та взаємоповаги.

3. Адаптація до університетської системи США (*university system adaptation*)

Модуль допомагає студентам зрозуміти структуру та логіку функціонування американського університету, включно з:

- роллю силлабуса як контракту між викладачем і студентом;
- системою оцінювання та академічних вимог;
- організацією освітнього процесу, дедлайнами та самостійною роботою;
- доступом до академічної підтримки та ресурсів університету.

Цей модуль виконує функцію інституціоналізованого механізму формування академічної культури, сприяючи інтеграції студентів у освітнє середовище США та засвоєнню його нормативно-ціннісних основ [4].

Отже, сучасний підхід передбачає цілеспрямоване формування академічної культури як складової навчання, що особливо виразно реалізується у практиці закладів вищої освіти США через спеціальні курси та модулі. Їх зміст орієнтований на засвоєння норм академічної доброчесності, етики, критичного мислення та академічної поведінки, що сприяє ефективній адаптації студентів, їх інтеграції в академічну спільноту та формуванню відповідальної професійної позиції.

Список використаних джерел

1. Pedraja-Rejas L., Rodríguez-Ponce E. R., Labraña J. What do we know about academic culture? A review of the concept in the field of higher education studies. *Educação e Pesquisa*. 2022. No. 48(1). P. 1–20 <https://doi.org/10.1590/s1678-4634202248240831eng>
2. Brick J., Herke M., Wong D. *Academic Culture: A Student's Guide to Studying at University*. 4th Ed. London : Red Globe Press, 2020. 346 p.
3. DePaul University. *Writing, Rhetoric and Discourse (WRD) : Course descriptions*. URL: <https://catalog.depaul.edu/course-descriptions/wrd/>
4. University of Texas. *TASK USA: Academic Culture (sample module)*. URL: https://englishcentral.net/wp-content/uploads/2016/03/TASK_USA_sample.pdf

Ольга БЛИЧЕНКО,

доктор наук із соціальних комунікацій, професор,
завідувач кафедри української мови та літератури,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

АКАДЕМІЧНА ЕТИКА В УМОВАХ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

У тезах проаналізовано сучасний стан та виклики академічної етики в контексті активізації міжкультурної взаємодії. Досліджено спільні риси та відмінності в підходах до забезпечення академічної доброчесності в освітньому просторі України та країн Європейського Союзу. Авторка спирається на власний досвід викладання в Італії.